

Títol de la ponència

VIATGES DES DEL SOFÀ - UNA PERSPECTIVA CREATIVA EN QUANT A PARTICIPACIÓ I EMPODERAMENT COMUNITARI

Nom de les persones autores, organització a què pertanyen i correu electrònic de contacte

Youssef Sultan - Centre Cívic Trinitat Vella - direccio.cctrinitatvella@gmail.com

Ernesto Morales - IGOP-UAB - ernesto.morales@uab.cat

Paraules clau: 5 paraules representatives de la temàtica de la investigació.

DESENVOLUPAMENT CULTURAL COMUNITARI

ACCIÓ COMUNITÀRIA

DIVERSITAT CULTURAL

ANIMACIÓ SOCIOCULTURAL

EMPODERAMENT COMUNITARI

Introducció i conceptes clau

Viatges des del sofà és un projecte que dona resposta de manera crítica, artística i creativa a la reformulació dels discursos tòpics d'alguns dels destins turístics per excel·lència de la societat en la que vivim. El projecte s'emmarca en els seus inicis com una triple resposta a una necessitat de l'equipament:

- Complir de manera creativa i pròpia amb el plec d'activitats en tant que el centre cívic és un equipament públic i comunitari.
- Dinamitzar espais no convencionals per a l'activitat i la promoció de la cultura
- Oferir una proposta cultural original i trencadora de tòpics en un moment (estiu) de viatges i vacances.

Concretament, el projecte es porta a terme des del 2015 i consisteix en la incorporació del programa d'activitats del centre cívic en una performance teatralitzada en la que es visita a una ciutat del món sense sortir del "sofà" del Cívic. És a dir, ambientar, transformar, viatjar des del centre cívic a una ciutat, més o menys turística amb la finalitat, mitjançant la documentació i la participació d'experts, de trencar tòpics.

Viatges des del sofà, originàriament, era doncs una manera creativa de viatjar pel món sense sortir del barri a través dels ulls de persones expertes i una profunda documentació de la ciutat destí.

Des dels inicis de l'experiència a l'any 2015, fins a l'actualitat, la manera d'organitzar l'activitat ha anat evolucionant, anant, de forma progressiva, atorgant cada cop més protagonisme a la població del barri, no només pensant en la seva assistència a l'activitat, sinó incorporant-los en la reflexió per triar el destí i organitzar la pròpia activitat. Reconeixent la pròpia cultura, la present a la nostra societat més immediata com el gran destí a redescobrir, essencialment perquè aquest és explicat i donat a conèixer (en les seves múltiples realitats) per la pròpia comunitat.

Metodologia de recerca

La metodologia aplicada en la present recerca consisteix en una aproximació qualitativa sobre com es va gestar el procés d'organització i execució de l'activitat comunitària "Viatges sobre el sofà" posant en relació la metodologia aplicada i el seu impacte en la participació activa i apropiació del procés per part dels veïnatge del barri.

Per fer-ho s'ha realitzat una entrevista en profunditat a la persona creadora/impulsora del projecte des del 2015 fins al 2018 (Marta Flórez), i una altre entrevista en Inma Castro (tècnica en l'organització del projecte des dels inicis fins a l'actualitat). S'ha realitzat anàlisi documental del conjunt d'annualitats de l'experiència executada i s'han analitzat les notes de camp de la persona promotora de l'organització de l'activitat en les tres darreres edicions (Youssef Sultan), així com una sessió d'avaluació participativa de la darrera edició amb vuit dones participants, sent aquesta darrera el colofó d'un viratge en la planificació, l'organització i l'execució de l'activitat, perquè planteja un canvi en l'estratègia del grup motor que impulsa el projecte.

La hipòtesi de la recerca és que hi haurà un canvi en la manera de consumir i apropar-se a la cultura "impulsada" per equipaments (més i major implicació en el procés) si donem la oportunitat de participar en el disseny, organització i execució, adaptant-nos a les formes de fer d'aquesta població diversa. Aquest fet comporta un clar empoderament i una substancial capacitat de modificar discursos imperants en les realitats etnocentristes i d'"història única" (Adichie, C. 2009) del veïnat. **Si fem partícip als col·lectius diversos en la programació** (disseny, organització i execució) i en aquest cas concret, dels indrets a visitar, **aplicant metodologies que possibilitin reconèixer els seus sabers i vivències personals per tal de ser compartides, aconseguirem incorporant-los com a productors i consumidors de l'activitat cultural.**

És a dir, incorporar realitats interculturals a través de metodologies participatives i reconeixedores als processos de gestió cultural dels equipaments.

Principals resultats i conclusions

Entre les anys 2015 i 2018, el projecte és liderat, dissenyat i executat per l'equip tècnic del centre civic, sota els parametres de programació de l'empresa gestora de l'equipament. No existeix una crida oberta a la participació per a l'impuls del projecte, i els mecanismes de difusió de l'activitat son els ordinaris de l'equipament. La doble activitat (dues destinacions del viatges) congrega aproximadament a unes 150/200 persones a la terrassa de l'equipament com a espectadors o consumidors de l'activitat.

L'edició del 2019 suposa un punt d'inflexió en quant al lideratge de l'activitat ja que, és el primer any (coincidint amb un canvi d'empresa gestora a l'equipament) en que aquest és 100 % confeccionable a criteris de l'equip tècnic del Centre, sense haver d'emmarcar-se en paràmetres de planificació predefinitos per l'empresa. Aquesta realitat en la producció del projecte deixa al descobert dues qüestions que seran incorporades en la redefinició dels futurs viatges. En primer lloc i principal viratge. No hi ha ningú millor que la pròpia comunitat destinatària per explicar com és la seva terra d'origen. En conseqüència, grans processos de l'equip tècnic de documentació i convidar personalitats del món acadèmic deixen de ser eix central de l'activitat. La segona qüestió, fruit de la primera, i fent valoració de l'experiència, és que el procés de gestió comunitària per implicar a la comunitat és molt intens, i en conseqüència, el "viatges des del sofà" passarà a tenir una única destinació per edició.

A l'any 2020, com a conseqüència de la pandèmia no hi hauran "viatges des del sofà".

A l'edició del 2021, es materialitza el viratge definit al 2019, s'incorpora de forma directa a la població originària de la destinació del viatges, en aquest cas de Moçambic. Es convida a un col·lectiu de fora del barri per aportar la seva mirada en quant a la cultura (tradicions, gastronomia, desigualtats), i és convida al barri per assistir a l'activitat però no per a organitzar-la. Les lògiques organitzatives que s'arrossegueu dels darrers anys costen de canviar. Dels dos objectius plantejats arran de la edició del 2019, només s'aconsegueix un: fer un únic "viatge", on el fil conductor (actuacions musicals, debats, xerrades, balls, cuina...) és directament produït per persones pròximes o provinents de la destinació escollida, però no hi ha una implicació de la població del barri en l'organització.

A l'edició 2022 s'aconsegueix organitzar, motivar i engrescar a una part del veïnat per produir quelcom que sigui atractiu pel barri centrar-ho en un únic acte o activitat. S'incorpora d'entrada el diàleg obert amb la població del barri. Es pensa en una destinació que sigui coneguda per part del veïnat per tal que la puguin compartir amb la resta. Es fa explícita la voluntat per part de l'equip tècnic de trencar amb les destinacions

turístiques “europeïstes” i es fa la pregunta, a qui volem interpel·lar amb aquesta activitat? a la gent del barri? potser hem de buscar una destinació que els hi sigui d'interès?. Originalment es planteja com a destí Marràqueix, caient en aquesta visió mainstream del turisme a Marroc, però és el diàleg amb la població marroquina del barri la que fa descartar aquesta destinació. “*Nosaltres som marroquines però no sabem res de Marrakech, nosaltres som el nord del Marroc*”. En aquest moment és quan la destinació és reorienta cap a les ciutats d'origen de les veïnes, diferents ciutats del Marroc septentrional. Construir aquest projecte de forma col·lectiva suposarà també un repte metodològic, existeix la necessitat de generar espais de confiança que possibilitin fer emergir aquesta creativitat i involucrar a aquestes persones. La manera d'organitzar les reunions canvia totalment, les mares assisteixen a les reunions amb els seus fills, es comparteix menjar i beguda a les reunions, es dona pas a l'espontaneïtat en la participació, la imatge pren una paper important a les trobades, és detecta ràpidament que la presència d'homes a les reunions fa descendir la participació i la naturalitat de les assistents, fer fotos per donar compte a les xarxes del procés creatiu i participatiu genera certa incomoditat, quan no directament rebug. Les converses creuades, molts cops incòmodes per a l'equip tècnic esdevé una realitat a la qual ens veiem obligats a acceptar, doncs és així com flueix la participació. La simultaneïtat i la sincronia es torna habitual i succeïx que quelcom habitual per nosaltres, prendre actes, fer els recull dels acords i compromisos per part de l'equip tècnic quan finalitza cada reunió és tot un repte.

Inicialment, en aquest procés d'organització de l'activitat, s'inicia al mes de maig, amb una reunió setmanal fins a finals de juny, i la setmana anterior a l'activitat una reunió diària de 3-4 hores. El dia de l'activitat pròpiament ens trobem des de les 10h fins les 22h de la nit (el dia 1 de juliol). El dia de l'activitat, la qual es va desenvolupar a l'espai públic, les 10 dones més implicades junt amb les seves famílies, porten mobiliari, haimes, menjar, una representació impresa de les portes, s'exposen davant de la resta del barri per explicar i donar conèixer les seves ciutats natal, etc... A l'activitat hi assisteixen unes 200 persones, majoritàriament del col·lectiu marroquí, del barri i de barris i ciutats properes.

Com a indicador de l'impacte que va tenir l'activitat en l'imaginari col·lectiu i en la reconfiguració d'identitats diverses com a valor positiu, destacar que les persones del col·lectiu paquistanés del barri, el mateix dia i en el moment en que s'estava desenvolupant l'activitat, ja fan la petició de que el pakistán pugui ser destinació del proper “viatges des del sofà”.

Conclusions

Obrir a la participació de la programació cultural tindrà un impacte directe en la implicació de col·lectius diversos, passant de ser consumidors a productors d'activitat cultural, si els incorporem des dels inicis, possibilitem el reconeixement de sabers i vivències, i adaptem les metodologies de treball a les seves formes de fer. Traslladar activitats dels equipaments a l'espai públic elimina barreres i fomenta la participació programada i espontània.

En definitiva estem fomentant l'aparició així com la consolidació de "noves proximitats" Barbieri, Fina i Subirats (2012) reconstruint les maneres habituals de l'intervencionisme de l'administració de la mà d'equipaments en primera línia d'acció. Així aspectes com, la promoció de la cultura, democràcia cultural i el sentit de pertinença entesa com una "nova diversitat" Geertz. proximitat passa a estar més representada pels ciutadans

TAULA ANÀLISI LONGITUDINAL - VIATGES DES DEL SOFÀ (2015-2022)

ANY	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 ¹	2022
DESTINACIÓ	- LISBOA - TOKIO	- ATENES - MÈXIC	- NÀPOLS - RIO	- CUBA - BERLÍN	- RUTA 66 - ANDALUCÍA	-	MOÇAMBIC	NORD DEL MARROC
QUI DECIDEIX ON ES VIATJA	Equip dinamitzador + Empresa Gestora ²	Equip dinamitzador + Empresa Gestora	Equip dinamitzador + Empresa Gestora	Equip dinamitzador + Empresa Gestora	Equip dinamitzador	-	Equipa Dinamitzador	Veïnat
QUI HO COORDINA	Equip dinamitzador	Equip dinamitzador	Equip dinamitzador	Equip dinamitzador	Equip dinamitzador	-	Equip dinamitzador	Equip dinamitzador + Veïnat
QUI HO	Equip	Equip	Equip	Equip	Equip	-	Equip	Equip

¹ Condicionants per restriccions Covid presents

² D'acord amb els paràmetres tècnics, artístics i de producció de l'empresa gestora titular.

EXECUTA	dinamitzador	dinamitzador	dinamitzador	dinamitzador	dinamitzador		dinamitzador +Població autòctona	dinamitzador +Població autòctona + Veïnat
GRAU D'IMPLICACIÓ DEL VEÏNAT EN L'EXECUCIÓ	BAIX	BAIX	BAIX	MIG	MIG	-	MIG	ALT
QUI HO CONSUMEIX PRINCIPALMENT	Barri - 150/200 Persones	Barri - 150/200 Persones	Barri - 150/200 Persones	Barri - 150/200 Persones	Barri - 150/200 Persones	-	Comunitat i barri 50 persones	Comunitat i barri 150 /200 persones
ON TÉ LLOC	Terrassa	Terrassa	Terrassa	Terrassa	Terrassa	-	Centre Cívic	Carrer
COM ES COMUNICA	Habitual ³	Habitual	Habitual	Habitual	Habitual	-	Habitual	Habitual i comunitat
QUIN COST APROXIMATÉ	0	0	500€ (catering i actuacions musicals i difusió)	500€. (catering i actuacions musicals i difusió)	500€ (catering i actuacions musicals i difusió)	-	750-1000€ (catering i actuacions musicals i difusió)	1000€ (materia prima per cuinar, difusió i escenografia i actuacions musicals)

Bibliografia

³ Xarxes socials, Flyers, Espais habituals

- Adichie, C. (2009). El peligro de la historia única [conferència]. TEDGlobal. (19 min). Recuperat de https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story/transcript?source=reddit&language=es
- Barbieri, Nicolás, Xavier Fina i Joan Subirats. "Culture and Urban Policies: Dynamics and Effects of Cultural Third Sector Interventions in Barcelona". Métropoles 11 (2012).
- Geertz, C. (1985). "Els usos de la diversitat", a C. Frade (Ed.), Globalització i diversitat cultural. Barcelona: FUOC/Pòrtic.

المركز الحضري ترينيداد بيا / Centre Civic Trinitat Vella

VIATGES DES DEL SOFÀ AL NORD DEL MARROC

رحلات من الأريكة لشمال المغرب

Divendres 1 de juliol a les 18.30h
الجمعة 1 يوليوز على الساعة 18.30

شارع ألت (Alt) / Carrer Alt

Trinitat Vella

MOSTRA CULTURAL
DEL NORD DEL
MARROC
ORGANITZAT
PER LES VEÏNES
DEL BARRI.

HI HAURÀ MÚSICA,
GASTRONOMIA,
ARTESANIES I MOLT
SABER POPULAR.

العرائش
طنجة
تطوان
شفشاون
الناظور
بركان

LARACHE
TÂNGER
TETOVAN
XAOVEN
NADOR
BERKAN

معرض ثقافي لشمال
المغرب ينظمه
جيران الحي.
فن الطبخ ، حرف يدوية
سيكون هناك موسيقى ،
والكثير من المعرفة

CENTRE CIVIC
TRINITAT
VELLA

Districte de
Sant Andreu

Ajuntament de
Barcelona

